तानेवाह आपइति महत्तत्वस्यापिभौतिकत्वात्सात्मकेभ्योभूतेभ्यःपरमंउत्कृष्टंकिमपितत्त्वंनासीत् उपपत्त्याश्रौतयुक्त्यालौकिकानुमानेनवाकश्चित्तदस्तीतियदिब्रूयात्तर्हिअंतेअसत्अज्ञानमेवब्रूयात् तथाहि दुःखस्यमूलंशरीरंतस्यापिकारणंकर्म कर्मण्यपिप्रवर्तकोरागादिर्दोषःसचाज्ञानादेवभवतीतिश्रौतीउपपत्तिस्तामसूत्रयद्भगवानक्षपादः दुःखजन्मप्रवृत्तिदोषमिथ्याज्ञानानामुत्तरोत्तरापायेतदनंतराभावादपवर्ग इति तस्मान्मूलकारणमज्ञानमेव ननुसंसारकारणमज्ञानमस्तु तस्यवियदादिप्रपंचकारणत्वेकिंमानमितिचेत् अत्रपृच्छामः किंतदज्ञानंयत्संसारकारणमुच्यते नतावज्ज्ञानाभावमात्रं तस्यसुषुप्तावपिसत्त्वेनदोषाद्यजनकत्वात् अभावाद्भावोत्पत्त्यसंभवाच्च नापिसंशयज्ञानं अनवधारणात्मकस्यतस्यप्रवृत्त्याद्यनुपयोगित्वात् तस्मादतस्मिंस्तद्बुद्धिरूपविपरीतज्ञानंतत्रानात्मनिदेहादावात्मबुद्धिरूपंसंसारकारणमितिवाच्यं नचसिंहोमाणवकइत्यादौमाणवकेसिंहत्वबुद्धिरस्तिप्रयोक्तृप्रतिपत्तृभ्यांसिंहमाणवकयोर्भेदस्यप्रतिपन्नत्वात् अस्मिंस्तच्छब्दप्रयोगमात्रं तत्तुमाणवकेसिंहगतक्रौर्यादिसंबंधप्रत्यायकंगौणमितिप्रसिद्धं देहादिस्तुशुक्तिरजतवदात्मनितादात्म्येनाध्यस्तइतिकृशोहंगौरोहमितितत्रदेहधर्मस्यगौरत्वादेःप्रत्ययोनगौणः सिंहमाणवकयोरिवदेहात्मनोर्भेदस्यलोकाप्रसिद्धत्वात् ननुमास्तुतयोर्भेदप्रसिद्धिः तथापिस्फटिकलौहित्यन्यायेनधर्ममात्राध्यासेनैवकृशोहमित्यादिव्यवहारोपपत्तावात्मनिकिंदेहाद्यध्यासकल्पनयेतिचेत् किमहमर्थमेवात्मानंब्रूषेउतततोन्यं आद्येइष्टापत्तेः नहिजडयोर्देहाहमोरन्यधर्मस्यान्यत्राध्यासेकिंचिदस्माकंहीयते अहमर्थस्यचैतन्याश्रयत्वेनाजडत्वंत्वाकरएवदृश्यत्वादिनाहेतुनानात्मत्वादेवनिरस्तं अंत्ये निःसंगस्यससंगेनकूटस्थस्यविकारिणा आत्मनोऽनात्मनायोगोवास्तवोनोपपद्यतइतिवृद्धवचनात्

आपश्चैवांतरिक्षंचपृथिवीवायुपावकौ ॥ नासीद्विपरमंतेभ्योभूतेभ्योमुक्तसंशयं ॥ ७ ॥ नोपपत्त्यानवायुक्त्यात्वसद्ब्रूयादसंशयं ॥ वेत्थैतानभिनिर्वृत्तान्षडेतेयस्यराशयः ॥ ८ ॥ पंचैवतानिकालश्चभावाभावौचकेवलौ ॥ अष्टौभूतानिभूतानांशाश्वतानिभवात्ययौ ॥ ९ ॥ अभावंयांतितेष्वेवतेभ्यश्चप्रभवंत्यपि ॥ विनष्टोप्यनुतान्येवजंतुर्भवतिपंचधा ॥ १० ॥

शुक्तिरजतवदनिर्वचनीयएवतयोरज्ञानकृतःसंबंधइत्यज्ञानमेवांतेशरणीकरणीयं तथाच स्वमवदज्ञानेनैवसर्वव्यवहारोपपत्तौवियदादीनांपृथक्सत्वकल्पनंगरीयस्तरमित्युपेक्षणीयं तस्माद्युक्तमुक्तमसद्ब्रूयादसंशयमिति आसिद्धेःपरममितिपाठेतुयावन्मोक्षंभूतेभ्यःपरमंअधिकंनोपपत्त्यानवायुक्त्याकश्चिद्ब्रूयात् यदिब्रूयात्तर्ह्यसदज्ञानमेवब्रूयात् मोक्षेतुनवाभूतानिनाप्यज्ञानमितिभावः असिद्धिःपरमेतेभ्यइतिपाठेपिएतेभ्यःपरमस्तीतियत्तत्रासिद्धिःप्रमाणाभावः यतःनोपपत्त्यानवायुक्त्यातद्ब्रूयात्किंत्वसदेवब्रूयादितियोज्यं सार्धः ॥७॥ एतान्षट्अभिनिर्वृत्तान्सर्वत्रकार्येऽनुगतान्वेत्थजानीषे यस्यचएतेराशयःकार्याणितदसच्छब्दवाच्यमज्ञानंचवेत्थ अहमज्ञइत्यनुभवोनीहारेणप्रावृताजल्प्याचेतिश्रुतिश्चाज्ञानसद्भावेप्रमाणमस्तीतिभावः ॥ ८ ॥ भावोभावनंपूर्वसंस्कारः अभावोऽज्ञानं भावांतरमभावोहिकयाचित्तुव्यपेक्षयेतिन्यायेनतदभिभावरूपमेवनतुसमपदार्थरूपमित्युक्तंप्रागेव कालोजीवः पंचभूतानिचेत्यष्टौभूतानिअनादीनिशाश्वतानिअखंडदंडायमानानिभूतानांस्थावरजंगमानांभवात्ययौउत्पत्तिलयस्थानानि ॥ ९ ॥ एतदेवव्याचष्टेऽभावमिति ननुस्थावरजंगमदेहावयवानांभूम्यादीनांस्वस्वकारणेलयोयुज्यते जीवस्यतुलयस्थानंनास्तिनान्योतोस्तिद्रष्टेतिद्रष्टृंतरनिषेधादतआह विनष्टइति तान्येवभूतानिनष्टान्यनुलक्षीकृत्यजंतुरपिपंचधाभूत्वानष्टोपिभवति विज्ञानघनएवैतेभ्योभूतेभ्यःसमुत्थायतान्येवानुविनश्यतीतिजलचंद्रन्यायेनोपाधिभूतभूतनाशेनतन्नाशस्यापिश्रवणात् ॥ १० ॥

Digitized by Google